

УДК 340.12:342.7

DOI <https://doi.org/10.32782/2523-4269-2026-95-9-13>**Гуржій Анна Валеріївна,**

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри адміністративного, фінансового
та інформаційного права

(Державний торговельно-економічний університет, м. Київ)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5757-592X>

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВИХ ГАРАНТІЙ В УКРАЇНСЬКІЙ ЮРИСПРУДЕНЦІЇ: ДОКТРИНАЛЬНИЙ ПІДХІД

Статтю присвячено теоретико-правовому аналізу еволюції та сучасної внутрішньої будови наукового концепту правових гарантій у вітчизняній юридичній науці. Досліджено семантичні відмінності між категоріями «правові» та «юридичні» гарантій, обґрунтовано доцільність використання першого терміну як ширшого за змістом. Здійснено концептуалізацію правової гарантії як динамічного механізму, що забезпечує перехід від нормативної абстракції до реального соціального стану. Запропоновано виокремити у юридичній доктрині три ключові підходи до їх розуміння: нормативний, діяльнісно-процесуальний, формально-процесуальний (процедурний). Доведено необхідність розширення об'єкта гарантування за рахунок включення до нього юридичних обов'язків.

Ключові слова: правові гарантії, правовий концепт, юридичні засоби, суб'єктивне право, юридичний обов'язок, модель державного гарантування, соціально-правовий інститут.

Постановка проблеми. Сучасний етап відстоювання і розвитку української державності, зумовлений євроінтеграційними прагненнями та необхідністю правового забезпечення національної безпеки, забезпечення європейського рівня прав і свобод людини, вимагає кардинального переосмислення базових юридичних категорій. Серед них особливе місце посідає інститут правових гарантій, який умовно виступає «лакмусовим папірцем» реального стану втілення принципу верховенства права, особливо у відносинах публічно-правового характеру. Категорія «правова (юридична) гарантія» у вітчизняній юриспруденції є історично, галузеву та структурно неоднорідним явищем, що зумовлює складну внутрішню побудову його сучасного наукового концепту. Наявність доктринальних розбіжностей та термінологічна неоднозначність у визначенні сутності й механізму дії гарантій послаблюють їхній практичний потенціал, перетворюючи реальні інструменти захисту на декларативні конструкції. З огляду на це, наукова концептуалізація правових гарантій, визначення їхніх структурних вимірів та індикаторів є фундаментальним завданням як для загальної теорії права, так і для галузевих юридичних наук.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання сутності правових гарантій як доктринальної категорії тривалий час перебувають у фокусі уваги наукової спільноти, проте єдності поглядів щодо їхньої внутрішньої побудови досі відсутня. Зокрема, вагомий внесок у розробку цієї проблематики зробили такі вітчизняні вчені: А. О. Фокіна, яка обґрунтувала теоретичні підходи до розуміння юридичних гарантій політичних прав громадян [1]; О. В. Ніщевич, яка дослідила адміністративно-правові засади реалізації гарантій професійної діяльності окремих категорій осіб [2]; А. П. Місяць, який проаналізував проблемні аспекти реалізації в Україні юридичних гарантій забезпечення прав людини і громадянина [3]. Зазначені розвідки становлять лише

частину широкого кола наукових праць, у яких автори прагнули розкрити сутність аналізованого феномену. Проте, незважаючи на вагомий здобуток науковців, феномен правового гарантування, все ще потребує додаткового теоретичного опрацювання.

Мета цієї статті полягає у виявленні концептуальних засад правових гарантій, розмежуванні теоретичних підходів до їх тлумачення та визначенні моделей державного функціонування цих гарантій в умовах трансформації механізмів забезпечення балансу приватних і публічних інтересів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Доктринальний підхід та концептуалізація гарантій спочатку потребує з'ясування одного з вихідних теоретичних питань, а саме – застосування якого терміну у правових дослідженнях є правильним чи пріоритетним: правові чи юридичні гарантії. Аналіз наукової літератури свідчить, що категорія «юридичні гарантії» домінувала на перших етапах формування української правової науки, наголошуючи на формальній належності засобів до позитивного права. Натомість термін «правові гарантії» набув поширення в останні десятиліття. Етимологічне коріння слова «юридичний» (від латинського «*iuris*» – право та «*dicto*» – кажу) первісно вказувало на судову або формально-визначену процедуру проголошення права. Сутнісне розмежування цих категорій слід проводити за їхнім змістовним обсягом. Термін «юридичне» характеризує переважно зовнішню, техніко-інструментальну сторону феномену, його належність до правової форми, яка проектується на норми права позитивного. Виходячи з аналізу публікацій О. В. Петришина, М. І. Козюбри, Н. М. Пархоменко та Т. І. Тарахонич, можна припустити, що «правове» є глибшим за змістом явищем, воно апелює до суті права (зміст, ідея, справедливість), його засадничих цінностей та принципів, охоплює всю сферу функціонування права, включаючи правосвідомість та правову культуру [4; 5; 6]. Отже, термін «правові

гарантії» є ширшим і відображає змістовну характеристику цього явища на доктринальному рівні, тоді як «юридичні гарантії» акцентують увагу на формально-визначених засобах, закріплених у законодавстві.

Концептуалізація – це розумовий процес, за допомогою якого незрозумілі або неточні поняття стають більш конкретними та точними [7, с. 128-132]. У контексті нашого дослідження правова гарантія постає не як статична система умов, а як динамічний механізм, що перетворює абстрактну юридичну можливість на реальний соціальний стан. Як слушно констатують українські вчені, наприклад, О. Є. Користін та М. Ю. Веселов, процес концептуалізації здобуває однаково важливого значення для наукового дослідження у будь-якій галузі правових знань, оскільки визначає вихідні засади дослідження [8, с. 92].

Важливим теоретичним питанням є визначення об'єкта правового гарантування. У сучасній юридичній літературі переважає підхід, згідно з яким гарантії здебільшого ототожнюються із процесом реалізації лише суб'єктивних прав, фактично зводячи їх до закріплених законодавством умов та інструментів забезпечення таких можливостей. Це простежується під час предметного аналізу у низці наукових праць, наприклад, О. В. Ніцевич (...*гарантії – це певні засоби забезпечення фактичної можливості користуватися правами і свободами...*) [2, с. 54]. Проте гарантуванню підлягають не лише права, а й юридичні обов'язки. Нагадаємо, що суб'єктивне право є встановленою нормами мірою можливої або дозволеної поведінки особи для задоволення її інтересів. Своєю чергою, юридичний обов'язок – це вид і міра належної, необхідної поведінки, що забезпечується можливістю застосування державного примусу. В основу суб'єктивного права покладено юридичне забезпечення можливості, а основу юридичного обов'язку становить закріплення необхідності [9, с. 345-346].

Так, Л. І. Летнянчин стверджує, що структура механізму реалізації правового обов'язку (у широкому розумінні), паралельно з безпосереднім процесом його виконання та чинниками впливу на цей процес, охоплює також систему гарантій [10, с. 158]. З урахуванням наведеного, традиційна лінійна модель правореалізації «держава – гарантії – умови – використання прав» видається звуженою, оскільки ігнорує кореспондуючу сторону правовідносин.

Ряд науковців схиляється до думки, що під системою гарантій правових обов'язків можна розуміти створення найбільш сприятливих умов для їх активної реалізації, а також встановлення міри відповідальності щодо осіб, які їх не виконують, або ж виконують неналежним чином. Залежно від форми реалізації юридичних обов'язків (пасивна чи активна поведінка) правові гарантії доцільно поділяти на гарантії їх виконання (для активних обов'язків) та дотримання (для правових заборон). Ефективне гарантування обов'язку автоматично виступає гарантією відповідного права, оскільки точно й повне виконання обов'язку зобов'язаною стороною безпосередньо забезпечує реалізацію можливостей уповноваженого суб'єкта. Це стосується насамперед позитивних зобов'язань держави щодо створення нормативно-інституційних передумов для реалізації суб'єктивних прав [10, с. 175; 11, с. 432]. Таким чином, зазначений підхід обумовлює розширення умовної моделі правового гарантування, де до структурно-логічних зв'язків органічно додається ще один елемент: «держава – гарантії – умови – виконання та дотримання обов'язків – використання прав і свобод».

Н. М. Корнієнко-Зенкова чітко розрізняє терміни «право людини» («право громадянина») й «гарантії прав та обов'язків». Авторка стверджує, що гарантії прав і свобод людини треба пов'язувати не так із характером цих прав і свобод, як із забезпеченням виконання обов'язку, що кореспондується з цим правом. Той комплекс умов, якими забезпечується точне й повне виконання обов'язку, і є гарантією відповідного права [12]. Це твердження, загалом слушне, потребує суттєвого уточнення: вочевидь, йдеться не про абстрактний юридичний обов'язок або суто обов'язки інших приватних осіб, а про позитивні зобов'язання держави, органів місцевого самоврядування та їхніх посадових осіб щодо створення нормативно-інституційних передумов для реалізації суб'єктивних прав. Це передбачає їх забезпечення та захист як шляхом активної правозастосовної діяльності (у межах наданої компетенції), так і через утримання від дій (невтручання), що можуть незаконно чи безпідставно обмежити або порушити ці права.

Аналіз доктринальних підходів дозволяє виокремити у сучасній юридичній науці три *ключові концептуальні парадигми* розуміння правових гарантій:

1) *нормативний підхід*, у межах якого гарантії визначаються як надання державою формальної загальнообов'язковості тим умовам, котрі необхідні, щоб кожна людина могла скористатися своїми правами й чітко уявляла свої обов'язки (прихильниками цього підходу виявляються, наприклад, автори підручника «Конституційне право» за редакцією В. Ф. Погорілка [13, с. 208]);

2) *діяльнісно-процесуальний підхід*, який трактує гарантії як зумовлені правовим статусом особи передбачені законодавством діяння або акти, які суб'єкти гарантій зобов'язані здійснювати або утримуватися від них для забезпечення конкретної можливості реалізації прав [14, с. 42; 15, с. 44; 16, с. 183];

3) *формально-процесуальний (процедурний) підхід*, що фокусується на правових засобах захисту, процесуальних формах та заходах примусу чи стимулювання до законної реалізації прав і свобод [3, с. 211; 17, с. 29; 18, с. 14].

Окреслена класифікація є певною мірою умовною. Залежно від обраних методологічних критеріїв диференціації, цей перелік може бути розширений за рахунок таких підходів, як:

– загальнотеоретичний (що фокусується на концептуальному осмисленні правових гарантій як цілісного, універсального та категоріального інституту правової системи);

– функціонально-галузевий (який при визначенні набору і змісту правових гарантій враховує специфіку конкретних правовідносин, зокрема об'єкт гарантування);

– системно-структурний (який розглядає правові гарантії як цілісну, впорядковану сукупність взаємопов'язаних елементів, внутрішніх рівнів та структурних зв'язків між ними);

– інструментально-забезпечувальний (спрямований на аналіз гарантій як засобів, умов та механізмів забезпечення правореалізації);

– функціонально-балансний (де гарантії постають системою інституцій та організаційно-правових інструментів підтримання рівноваги у публічно-правовій сфері).

Нами встановлено, що практичне втілення цих підходів формує дві відмінні праксеологічні моделі державної діяльності:

а) модель «суцільної опіки»;

б) модель «партнерського гарантування».

У першій моделі приватна особа виступає переважно пасивним об'єктом одностороннього впливу та піклування з боку держави, а ефективність гарантій повністю залежить від активності державного апарату. З праксеологічного погляду така модель реалізується через односторонні управлінські процедури, де ефективність гарантій цілком залежить від активності державного апарату. Показовим прикладом втілення першого підходу у гарантуванні є функціонування інституту соціального забезпечення та надання пільг, а саме норми, які дозволяють державі призупиняти або обмежувати виплати залежно від наявності бюджетних коштів. Подекуди реальна дієвість закріплених у законодавстві гарантій прав особи частково потрапляє у залежність від економічної спроможності держави забезпечити реальне, а не формальне, їх дотримання [19, с. 328].

На противагу цьому, друга модель базується на визнанні активної суб'єктності приватних осіб. Вона передбачає розбудову системних партнерських відносин, де інструментарій гарантування обирається та застосовується у діалозі між державою та приватним суб'єктом, що дозволяє найповніше враховувати приватні та публічні інтереси. Прикладами механізмів «партнерського гарантування» можна вважати забезпечення реалізації громадянам права на правничу допомогу. Держава створює необхідні інфраструктурні та організаційні механізми, але реалізація права залежить від активного звернення особи, вибору нею належної форми захисту та взаємодії із системою тощо.

Висновки. Концептуалізація правових гарантій у вітчизняній юриспруденції дозволяє сформулювати низку теоретичних висновків.

По-перше, у науково-доктринальному вимірі правові гарантії постають не як статична система умов, а як динамічний механізм перетворення формально-юридичної можливості на реальний соціальний стан.

По-друге, аналіз наукових джерел дозволяє виокремити у юридичній доктрині три ключові підходи до їх розуміння: 1) нормативний, де правові гарантії розуміються як формально визначені загальнообов'язкові

умови, які держава встановлює, щоб забезпечити можливість реалізації конституційних прав і свобод та чіткого виконання юридичних обов'язків; 2) діяльно-процесуальний, де акцент у їхньому розумінні зміщується від абстрактного закріплення умов до конкретного механізму реалізації прав і виконання обов'язків; 3) формально-процесуальний (процедурний), що трактує правові гарантії як правові засоби захисту прав учасників правовідносин, процесуальні форми законної реалізації прав і свобод, примушування до виконання обов'язків. Попри те, що кожен із трьох підходів відводить державі домінуючу роль у гарантуванні балансу приватних і публічних інтересів, виокремлено дві моделі такої діяльності: «суцільну опіку» (пасивна роль особи) та «партнерське гарантування» (активна суб'єктність особи). При цьому пріоритетним вектором розвитку правового регулювання визначено саме партнерський підхід.

По-третє, доведено необхідність розширення об'єкта гарантування: правові гарантії забезпечують не лише реалізацію суб'єктивних прав, а й неухильне виконання та дотримання юридичних обов'язків.

В перспективі концептуалізація правових гарантій в українській юриспруденції має бути спрямована на: уточнення меж між гарантіями, правами й обов'язками та з'ясування функціонального призначення гарантій у механізмі правового регулювання; визначення їх соціально-правової природи та сутності; здійснення типологізації правових гарантій на основі їхнього функціонального призначення; встановлення інституційно-процедурної наповненості правових гарантій тощо.

Перспективним напрямом подальших наукових досліджень є емпіричне тестування запропонованих трьох підходів розуміння правових гарантій на матеріалі окремих галузей права з метою верифікації їх універсальності. Особливої уваги заслуговує компаративний аналіз моделей «суцільної опіки» та «партнерського гарантування» у зарубіжних правових системах в умовах євроінтеграції.

Список використаних джерел

1. Фокіна А. О. Юридичні гарантії політичних прав громадян України: теоретичні підходи до розуміння. *Юридичний вісник*. 2023. № 4. С. 231–238. DOI: <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2023.29>.
2. Ніцевич О. В. Адміністративно-правові засади реалізації гарантій професійної діяльності журналістів в Україні : дис. ... д-ра філос. : 081 Право. Київ, 2024. 239 с.
3. Місяць А. П. Проблемні аспекти реалізації в Україні юридичних гарантій забезпечення прав людини і громадянина. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2024. Вип. 82. Ч. 1. С. 209–214. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.31>.
4. Петришин О. В. Право як соціальне явище: особливості юридичного підходу. *Проблеми філософії права*. 2006–2007. Т. IV–V. С. 73–79. URL: <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/6fce4913-8d1f-4fac-9346-5c02ccbf1c19/content> (дата звернення: 11.03.2026).
5. Козюбра М. І. Праворозуміння: поняття, типи та рівні. *Право України*. 2010. № 4. С. 10–21.
6. Пархоменко Н. М., Тарахонич Т. І. Концептуальні витоки сучасної вітчизняної доктрини праворозуміння. *Development of legal doctrine: transformation of paradigms and formation of new conceptual approaches* : collective monograph. Riga, Latvia : Baltija Publishing, 2023. С. 427–452. DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-284-5-18>.
7. Babbie E. R. The practice of social research (15th ed.). 2021. Cengage Learning. <https://surl.li/ljgmye>.
8. Користін О. Є., Веселов М. Ю. Теоретико-методологічні засади щодо концептуалізації інституту забезпечення прав дітей. *Наука і правоохорона*. 2019. № 1. С. 91–99. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2019_1_14.
9. Загальна теорія держави і права : підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; за ред. М. В. Цвіка, О. В. Петришина. Харків : Право, 2009. 584 с.
10. Летнянчин Л. І. Конституційні обов'язки людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики : монографія. Харків : Видавець СПД ФО Вапнярчук Н. В., 2006. 256 с.
11. Попович Т. П. До питання структури правового обов'язку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право*. 2024. Вип. 83, т. 3. С. 429–433. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.66>.
12. Корнієнко-Зенкова Н. Право знати свої права та обов'язки в контексті демократичних гарантій захисту прав і свобод людини в Україні. *Віче*. 2016. № 3. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/5105/> (дата звернення: 26.04.2026).

13. Конституційне право України : підручник / за ред. В. Ф. Погорілка; 3-тє вид. Київ : Наукова думка, 2002. 732 с.
14. Теоретико-методологічні проблеми визначення юридичних гарантій забезпечення прав та законних інтересів громадян : наук. доп. / Ю. С. Шемшученко, О. І. Ющик, Н. М. Пархоменко та ін.; за ред. Ю. С. Шемшученка. Київ : Юрид. думка, 2010. 108 с.
15. Петrenchенко С. А. Теоретико-правовий аспект визначення механізму забезпечення прав людини та особливості їх реалізації в Україні. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія Право*. 2021. Вип. 64. С. 41–45. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.7>.
16. Марушій О. А. Забезпечення законності в діяльності органів виконавчої влади: адміністративно-правова характеристика : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Львів, 2021. 216 с.
17. Сущенко В. М. Проблеми реалізації та захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Наукові записки НаУКМА. Юридичні науки. Том 129*. 2012. № 2. С. 28–31. URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cf9f825f-1ed7-4dee-b06a-c99596bc1959/content> (дата звернення: 27.04.2026).
18. Тертишник В. М. Гарантії прав і свобод людини та забезпечення встановлення істини в кримінальному процесі України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.09. Дніпропетровськ, 2009. 40 с.
19. Гарантії дотримання соціально-економічних та екологічних прав людини в умовах війни та повоєнної трансформації : кол. моногр. / за заг. ред. В. А. Устименка; НАН України, ДУ «ІСПД імені В. К. Мамутова НАН України». Київ, 2024. 404 с.

References

1. Fokina, A. O. (2023). Yurydychni harantii politychnykh prav hromadian Ukrainy: teoretychni pidkhody do rozuminnia [Legal guarantees of political rights of citizens of Ukraine: theoretical approaches to understanding]. *Yurydychnyi visnyk*, (4), 231–238. <https://doi.org/10.32782/yuv.v4.2023.29> [in Ukrainian].
2. Nitsevych, O. V. (2024). Administratyvno-pravovi zasady realizatsii harantii profesiinoi diialnosti zhurnalistiv v Ukraini [Administrative and legal framework for the implementation of guarantees of professional activity of journalists in Ukraine] (Doctoral dissertation, Law). Kyiv. [in Ukrainian].
3. Misiats, A. P. (2024). Problemni aspekty realizatsii v Ukraini yurydychnykh harantii zabezpechennia prav liudyny i hromadianyna [Problematic aspects of the implementation of legal guarantees for ensuring human and civil rights in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Pravo*, 82(1), 209–214. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.31> [in Ukrainian].
4. Petryshyn, O. V. (2006–2007). Pravo yak sotsialne iavyshe: osoblyvosti yurydychnoho pidkhodu [Law as a social phenomenon: features of the legal approach]. *Problemy filosofii prava*, 4–5, 73–79. <https://nasplib.isofts.kiev.ua/server/api/core/bitstreams/6fce4913-8d1f-4fac-9346-5c02ccb1c19/content> [in Ukrainian].
5. Koziubra, M. I. (2010). Pravorozumiennia: poniattia, typy ta rivni [Understanding of law: concept, types and levels]. *Pravo Ukrainy*, (4), 10–21. [in Ukrainian].
6. Parkhomenko, N. M., & Tarakhonych, T. I. (2023). Kontseptualni vytoky suchasnoi vitchyznianoï doktryny pravorozumiennia [Conceptual origins of the modern domestic doctrine of legal understanding]. In *Development of legal doctrine: transformation of paradigms and formation of new conceptual approaches: collective monograph* (pp. 427–452). Baltija Publishing. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-284-5-18> [in Ukrainian].
7. Babbie, E. R. (2021). The practice of social research (15th ed.). Cengage Learning. <https://surl.li/igjmye> [in English].
8. Korystin, O. Ye., & Veselov, M. Yu. (2019). Teoretyko-metodolohichni zasady shchodo kontseptualizatsii instytutu zabezpechennia prav ditei [Theoretical and methodological foundations regarding the conceptualization of the institution of ensuring children's rights]. *Nauka i pravookhorona*, (1), 91–99. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nip_2019_1_14 [in Ukrainian].
9. Tsvik, M. V., Petryshyn, O. V., Avramenko, L. V., et al. (2009). Zahalna teoriia derzhavy i prava: pidruchnyk dlia studentiv yurydychnykh vyshchykh navchalnykh zakladiv [General theory of state and law: textbook for students of legal higher educational institutions] (M. V. Tsvik & O. V. Petryshyn, Eds.). Pravo. [in Ukrainian].
10. Letnianshyn, L. I. (2006). Konstytutsiini oboviazky liudyny i hromadianyna v Ukraini: problemy teorii i praktyky: monohrafiia [Constitutional duties of man and citizen in Ukraine: problems of theory and practice: monograph]. Vydavets SPD FO Vapniarchuk N. V. [in Ukrainian].
11. Popovych, T. P. (2024). Do pytannia struktury pravovoho oboviazku [On the question of the structure of legal duty]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Pravo*, 83(3), 429–433. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.83.3.66> [in Ukrainian].
12. Korniienko-Zienkova, N. (2016). Pravo znaty svoi prava ta oboviazky v konteksti demokratychnykh harantii zakhystu prav i svobod liudyny v Ukraini [The right to know one's rights and duties in the context of democratic guarantees of protection of human rights and freedoms in Ukraine]. *Viche*, (3). <https://veche.kiev.ua/journal/5105/> [in Ukrainian].
13. Pohorilko, V. F. (Ed.). (2002). Konstytutsiine pravo Ukraini: pidruchnyk [Constitutional law of Ukraine: textbook] (3rd ed.). Naukova dumka. [in Ukrainian].
14. Shemshuchenko, Yu. S., Yushchik, O. I., Parkhomenko, N. M., et al. (2010). Teoretyko-metodolohichni problemy vyznachennia yurydychnykh harantii zabezpechennia prav ta zakonnykh interesiv hromadian: nauk. dop. [Theoretical and methodological problems of defining legal guarantees for ensuring the rights and legitimate interests of citizens: scientific report] (Yu. S. Shemshuchenko, Ed.). Yurydychna dumka. [in Ukrainian].
15. Petrenchenko, S. A. (2021). Teoretyko-pravovyi aspekt vyznachennia mekhanizmu zabezpechennia prav liudyny ta osoblyvosti yikh realizatsii v Ukraini [Theoretical and legal aspect of determining the mechanism of ensuring human rights and features of their implementation in Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Seriya Pravo*, (64), 41–45. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2021.64.7> [in Ukrainian].
16. Marushii, O. A. (2021). Zabezpechennia zakonnosti v diialnosti orhaniv vykonavchoi vlady: administratyvno-pravova kharakterystyka [Ensuring legality in the activities of executive authorities: administrative and legal characteristics] (Candidate's thesis, Law). Lviv. [in Ukrainian].

17. Sushchenko, V. M. (2012). Problemy realizatsii ta zakhystu prav i svobod liudyny ta hromadianyna v Ukraini [Problems of implementation and protection of human and civil rights and freedoms in Ukraine]. *Naukovi zapysky NaUKMA. Yurydychni nauky*, 129(2), 28–31. <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/cf9f825f-1ed7-4dec-b06a-c99596bc1959/content> [in Ukrainian].

18. Tertyshnyk, V. M. (2009). Harantii prav i svobod liudyny ta zabezpechennia vstanovlennia istyny v kryminalnomu protsesi Ukrainy [Guarantees of human rights and freedoms and ensuring the establishment of truth in the criminal process of Ukraine] (Doctoral dissertation abstract, Law). Dnipropetrovsk. [in Ukrainian].

19. Ustyenko, V. A. (Ed.). (2024). Harantii dotrymannia sotsialno-ekonomichnykh ta ekolohichnykh prav liudyny v umovakh viiny ta povoiennoi transformatsii: kol. monohr. [Guarantees of compliance with socio-economic and environmental human rights in the context of war and post-war transformation: collective monograph]. NAS of Ukraine, State Institution «Institute of Economic and Legal Research named after V.K. Mamutov of the NAS of Ukraine». [in Ukrainian].

Gurzhii Anna,

Candidate of Legal Sciences, Associate Professor,

Associate Professor at the Department of Administrative, Financial and Information Law

(State University of Trade and Economics, Kyiv)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5757-592X>

CONCEPTUALIZATION OF LEGAL GUARANTEES IN UKRAINIAN JURISPRUDENCE: A DOCTRINAL APPROACH

The relevance of researching the institute of legal guarantees under the conditions of the modern development of Ukrainian statehood is substantiated. It is noted that the presence of doctrinal discrepancies and terminological ambiguity in defining the essence and operating mechanism of guarantees weaken their practical potential, turning real protection instruments into declarative constructs. In view of this, the purpose of the scientific paper is identified as revealing the conceptual foundations of legal guarantees, differentiating the theoretical approaches to their interpretation, and defining the models of state functioning of these guarantees in the context of ensuring a balance between private and public interests. The expediency of using the term «legal guarantees» (as compared to the term «juridical guarantees») is substantiated as a broader concept at the doctrinal level. The conceptualization of a legal guarantee is carried out, suggesting its consideration not as a static system of conditions, but as a dynamic mechanism that ensures the transition from normative abstraction to a real social state. It is proved that legal duties are also subject to legal guaranteeing. Three key conceptual paradigms of understanding legal guarantees in modern legal science are identified, namely: the normative approach, where guarantees appear as formally defined legally binding conditions for the realization of rights and the fulfillment of duties; the activity-procedural approach, which shifts the emphasis to specific actions and acts of the guaranteeing subjects; and the formal-procedural approach, which focuses on legal remedies, procedural forms, and enforcement measures. Additional theoretical and methodological approaches are outlined, including general theoretical, functional-sectoral, systemic-structural, instrumental-supportive, and functional-balancing approaches. It is established that the practical implementation of these approaches forms two distinct praxeological models of state activity: «comprehensive custody», where a private individual acts predominantly as a passive object of unilateral managerial influence, and the efficiency of guarantees entirely depends on the activity of the state apparatus and the economic capacity of the state, and «partner guaranteeing». The second model is based on the recognition of the active subjectivity of private individuals and the development of a systemic dialogue between the state and private entities, which allows for the most complete consideration of private and public interests.

Key words: legal guarantees, legal concept, legal remedies, subjective right, legal duty, state guarantee model, socio-legal institution.

Дата першого надходження статті до видання: 02.07.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.07.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 15.10.2026